

DOI: 10.31866/2616-7581.3.1.2020.204342

УДК 784.1(477)"195/20"

РОЗВИТОК АМАТОРСЬКОГО ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА У КОНТЕКСТІ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Петро Андрійчук

доцент, заслужений працівник культури України;

ORCID: 0000-0003-2411-446X; e-mail: andriychuk_petro@ukr.net

Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна

Анотація

В статті проаналізовано специфіку розвитку аматорського хорового мистецтва з другої половини ХХ століття по теперішній час в контексті музичної культури України. Наголошено, що хоріві колективи є формою розкриття творчого потенціалу учасників, виступають як засіб об'єднання людей різних професій та вікових категорій за спільними інтересами, відкривають можливості долучатися до народного пісенного надбання та брати участь у концертній діяльності.

Метою дослідження є висвітлення специфіки та основних тенденцій розвитку аматорського хорового мистецтва у другій половині ХХ – початку ХХІ століття в контексті української музичної культури. Це передбачає звернення до типології колективів, представлених у вітчизняному просторі, виокремлення ключових аспектів їх концертно-виконавської діяльності та виявлення певних закономірностей функціонування у великих і малих містах, селах.

Наукова новизна дослідження полягає у визначенні двох суспільно-історичних хвиль впливу на розвиток українського народного хорового мистецтва у другій половині ХХ століття, а також особливостей функціонування народних хорових колективів у великих і малих містах та в сільській місцевості у радянську добу та в незалежній Україні. Також дається характеристика чинників, що стимулюють збереження, трансформацію організаційних засад та зростання творчого рівня аматорських народних хорових колективів.

Методологія дослідження ґрунтується на використанні історичного, компаративного, джерелознавчого, аксіологічного та культурологічного підходів і методів, що з них випливають. Зокрема, історико-хронологічний метод використаний для встановлення етапів розвитку і тягlosti у творчій діяльності народних хорових колективів, аксіологічний – для визначення його соціально-культурної значущості, компаративний – для порівняльних характеристик умов функціонування аматорських хорів, джерелознавчий та культурологічний підходи допомагають розглядати явище народного хорового аматорства різнобічно, у широкому контексті. Окрім того використовується інформація, отримана з офіційних та неофіційних опитувань, проведених у народних хорових колективах Чернігівської області.

Висновки. На розвиток українського аматорського хорового мистецтва у другій половині ХХ століття великий вплив справили дві суспільно-історичні хвилі. Перша припадає на повоєнний період (1950–1960), коли при сільських клубах, міських і заводських будинках культури створювалася величезна кількість вокально-хорових колективів. Друга (1990-ті), пов'язана із здобуттям Україною незалежності та формуванням абсолютно нових засад культурно-мистецького життя – громадянських свобод, можливості участі у різноманітних фестивалях і конкурсах в Україні та за її межами, і, як результат, переусвідомлення сутності аматорської народнописенної творчості, яка є основою репертуару аматорських хорових колективів.

Ключові слова: аматорські хори; народні пісні; фестиваль; культура

Вступ

Українська національна культура завдяки різноманітності видів, жанрів і стилів мистецтва є явищем надзвичайно багатолитим. І у цьому розмаїтті наймасовішим, а тому й найбільш розповсюдженим є народне хорове мистецтво. Тенденції його розвитку в контексті музичного простору України другої половини ХХ – початку ХХІ століття є актуальним завданням, що потребує висвітлення у вітчизняному музикознавстві.

Мета

Метою статті є висвітлення специфіки та основних тенденцій розвитку аматорського хорового мистецтва у другій половині ХХ – початку ХХІ століття в контексті української музичної культури. Це передбачає звернення до типології колективів, представлених у вітчизняному просторі, виокремлення ключових аспектів їх концертно-виконавської діяльності та виявлення певних закономірностей функціонування у великих і малих містах, селах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Народні хорові колективи в українському музичному просторі розглядаються в праці Н. Цюпи. Автор здійснює огляд колективів, які функціонують сьогодні в Україні, етапи їх формування та аналізує притаманні їм специфічні риси. Емоційна складова хорового мистецтва висвітлюється в праці Б. Асаф'єва. В. Гошовський концентрує свою дослідницьку увагу на репертуарі народних хорових колективів.

Виклад матеріалу дослідження

Звертаючись до аналізу окресленої проблематики, насамперед, варто визначитися з тим, які ж саме хорові колективи можна назвати аматорськими. Некоректним є наратив, що професійні хори відрізняються від аматорських за ознакою наявності музичної освіченості. Правильніше буде визначити аматорськими колективами ті, що об'єднують людей, для яких спів є хобі, а не основною професій-

ною діяльністю. Слід зазначити, що навіть у професійних народних хорах є яскраві виконавці-самородки, які краще сприймають музичний матеріал на слух, аніж через нотний текст, і водночас серед учасників аматорських колективів – викладачі дитячих музичних шкіл та працівники клубних закладів, що мають музичну освіту, однак для них спів у хорі є улюбленим захопленням чи громадською діяльністю у вільний від роботи час. Для дослідження здійснено відбір хорових колективів за жанровими ознаками (з народною манерою співу, що є носіями фольклорних традицій секундарного типу) та віковими (молодіжні, середнього та зрілого віку, оскільки шкільні функціонують на абсолютно інших організаційних засадах).

Аматорські народні хори існують при палацах культури, будинках «Просвіти», виробничих підприємствах та організаціях чи установах, а їхня творча діяльність виконує важливу естетичну функцію, згуртовуючи співробітників на засадах спільності інтересів, стає формою розкриття творчого потенціалу учасників. Такими за сутністю є й хори при навчальних закладах, які не відносяться до тих, що готують фахівців у музичній сфері (консерваторії, музичні академії, училища та коледжі) – вони складаються переважно зі студентської молоді, однак до їхнього складу нерідко долучають викладачів та співробітників з уже сформованими голосами та більшим досвідом співу.

Основою репертуару таких хорів є аранжування та обробки українського пісенного мелосу, твори з репертуару професійних народних хорових колективів різних регіонів України (Національного заслуженого академічного українського народного хору України імені Григорія Верьовки, Черкаського державного академічного заслуженого українського народного хору, Волинського державного академічного українського народного хору, Поліського академічного ансамблю пісні і танцю «Льонок» ім. Івана Сльоти та ін.), Кубанського козацького хору і новотвори – авторські пісні місцевих композиторів, творчих керівників, подеколи й учасників. Можна навести слова В. Гошовського, який, досліджуючи специфіку українського фольклору, виокремлює особливість народних співаків, яка передається виконавцями аматорських хорів: «Вище було сказано, що в репертуарі народного співака переважають існуючі в народі традиційні пісні. З цього, однак, не випливає, що співак не виконує популярні авторські пісні, різного роду модні пісеньки і пісні, запозичені з фольклору сусідніх народів. В його репертуарі – так само як і в пісенному багатстві народу і в публікованих збірниках – містяться твори різного походження, наукової та художньої цінності» (Гошовский, 1971, с. 13).

В другій половині ХХ століття можна визначити дві хвилі розвитку аматорського виконавства. Перша з них припадає на 50 – 60-ті роки, коли політика партії була спрямована на культурний розвиток усіх верств населення, долучення їх до народної та масової пісенної творчості, заради цього стимулювалося відкриття хорів при різноманітних культурно-освітніх закладах. Розуміння причини розповсюдження хорового виконавства подані в праці Б. Асаф'єва. Визначний музикознавець, характеризуючи особливості хорового мистецтва, зазначає, що можливість безпосередньо долучитися до виконання музичних творів сприяє їх кращому сприйняттю, а отже, й розумінню. «Будь-яке пояснення ззовні, яким би досконалим воно не було, розкриває значення технічних термінів, пояснює смисл

тієї чи іншої форми, але воно не здатне дати розуміння музики, що йде не від сухого аналізу засобів втілення, а від живого відчуття та безпосереднього переживання. Безпосередня участь у відтворенні розвиває ці властивості, бо не можна сприйняти усією сутністю, а не розсудком тільки творчих досягнень, якщо хоч на мить, на малий момент життя не відчувати себе творцем або співучасником-носієм чийось творчих задумів, тобто виконавцем» (Асаф'єв, 1980, с. 150).

Особливості розвитку аматорських хорових колективів в обласному центрі, невеликому містечку та селі яскраво проглядаються на прикладі Чернігівської області. Так, славнозвісний хор «Десна» палацу культури Чернігівської фабрики первинної обробки вовни (згодом ВАТ «Чернігівське хімволокно») створений у 1951 році. Уже невдовзі колектив став невід'ємною складовою культурно-мистецького простору Чернігівщини. За здобутки у 1966 році йому було присвоєне звання «самодіяльний народний», а в 1970 «заслужений». Його очільниками у різні роки були відомі не тільки на Чернігівщині, а й у всій Україні майстри хорового мистецтва Леонід Пашин, Григорій Драгинець, Леонід Хатун, Микола Борщ, Микола Олексієнко. В репертуарі хору, окрім обробок українських народних пісень – й твори чернігівських авторів, а також Івана Сльоти, Анатолія Пашкевича. Колектив лауреат численних конкурсів і фестивалів, концертував по Україні та за кордоном (у Білорусі, Казахстані, Литві, Польщі, Росії, Чехословаччині). Він добре укомплектований за складом виконавців, що формується з працівників підприємства та інших містян. За підтримки потужного виробничого підприємства при хорі створені хореографічна група та інструментальний ансамбль, сформований здебільшого з професійних музикантів.

Значно менші можливості по укомплектуванню співаками та фінансова спроможність у народного аматорського хору Куликівського центру культури, дозволя і творчості. Створений у 1956 році, він здобув прихильність і любов слухачів спочатку свого селища, а згодом і в окрузі. За досягнутий рівень виконавської майстерності у 1970 році йому присвоєно звання «самодіяльний народний», а в 1972-му на честь перемоги Куликівського району у Всеукраїнському змаганні по вирощуванню льону отримав назву «Льонок» (той факт, що ще з 1958 року існував в Україні добре відомий професійний колектив з такою ж назвою – Поліський ансамбль пісні і танцю Житомирської філармонії – свідчення того, що жодних застережень стосовно назв колективів не існувало й не існує понині, тому й чуємо звідусіль «Калини», «Калиноньки», «Вербиченьки», «Дібровоньки» і т.п.). У такого типу колективах особлива роль належить мистецьким лідерам. Їхній талант, професійний рівень та самовідданість улюбленій справі – запорука успіхів. Так, зоряним для Куликівського «Льонка» став період з 1966-го до 2003-го, коли мистецьким очільником його був Василь Скиба. Ознаки відродження тієї слави спостерігаються останнім часом – коли на його чолі стала молода, енергійна Оксана Ліщук. Вона докладляє неабияких зусиль, щоб колектив бачили і знали не тільки у районі, а далеко за його межами.

В абсолютно інших умовах функціонує народний аматорський хор Вихованців сільського будинку культури Городнянського району, заснований у 1965 році рішенням партії щодо створення умов для культурного розвитку селян. За відсутності у селі фахівця, організацією хору займався дослідник пісенно-

го фольклору Чернігівщини, подвижник вокально-хорового мистецтва, директор Чернігівського музичного училища Василь Полевик. Попервах хор виступав на сцені свого клубу, а згодом його діяльність поширилась й на інші села, районний центр і навіть Чернігів. Через обмежені можливості в укомплектуванні виконавського складу він широко залучав до свого складу й учнів місцевої школи. У 1969 році за творчі здобутки йому було присвоєно почесне звання «самодіяльний народний». У 1976–1981 роках, коли біля керма став директор Городнянської дитячої музичної школи Василь Чеканов, кількісний і якісний склад хору суттєво покращився за рахунок працівників очолюваного ним навчального закладу. З 1981 року Вихвостівський хор очолює Віра Зеленова, колишня випускниця Чернігівського музичного училища, багаторічний секретар місцевої сільської ради, яка, завдяки самовідданості, авторитету та організаційному хисту продовжує традиції, закладені її попередниками. Останнім часом колектив здобував звання лауреата районних, обласних фестивалів-конкурсів, а також на Волині і в сусідній Білорусі.

Відрадно, що, попри різноманітні складнощі, викликані зменшенням фінансування, вищезгадані та багато інших народних хорових колективів, чия діяльність була успішною у минулому, продовжують свою роботу й понині. Наталія Цюпа, видатна співачка, багаторічна солістка Національного заслуженого академічного українського народного хору України імені Григорія Верьовки, професор Київського національного університету культури і мистецтв, характеризуючи специфіку професійних народних вокально-хорових колективів зазначає, що показником їх актуальності для сьогодення є успішне існування в наші часи. «...Період, коли виникло чимало колективів, припав на кінець 70 – початок 80-х років ХХ ст., таким чином була заповнена ця ніша в музичному просторі. З іншого боку, на даний момент фактично усі колективи не лише продовжують існувати, але й успішно гастролюють, що є свідченням того, що до них приєднуються молоді виконавці і потреба у появі нових поки не назріла» (Цюпа, 2016, с. 253). Це значною мірою стосується й аматорських колективів. Одним із стимулів їхнього збереження та зростання виконавської майстерності є необхідність кожних три роки підтверджувати звання «самодіяльний народний».

Друга хвиля розвитку аматорського хорового виконавства почалася в 90-ті роки ХХ століття, коли зі здобуттям Україною незалежності відбулася актуалізація коренево українського фольклору, зникли утиски з боку влади та ідеологічний контроль партійного керівництва стосовно репертуару. Так, у 1990 році Василь Полевик у рідному селі Займище Сновського району створив народний аматорський хор «Спадщина». Досвід керівника та завзяття земляків дали миттєвий результат і уже в 1992 році колективу присвоєно звання «народний». Однак після смерті яскравого мистецького керівника та динамічного громадського діяча намітився спад. В зв'язку з цим, у 2005 році колектив перейшов у підпорядкування Сновського районного будинку культури, що значно розширило можливості укомплектування співаками різних професій та вікових категорій. Характерною ознакою хору «Спадщина» є репертуарна політика, яка ґрунтується на українських народних піснях Чернігівщини. Для цього при хорі створена дослідницька група з вивчення пісенного фольклору свого краю.

Варто відзначити, що серед тенденцій, які стимулюють розвиток аматорського виконавства першої та другої хвилі є можливість участі у різноманітних фестивалях та конкурсах. Районний відкритий мандрівний фольклорний фестиваль «Народні скарби Куликівського краю» розпочав свою ходу в 2011 році у селі Вершинова Муравійка, а у його фестивально-конкурсній програмі 2017 року взяли участь понад тридцять колективів та солістів. Дипломи першого ступеня здобули народний аматорський хор «Льонок» та народний аматорський ансамбль народної пісні «Веселинка» Куликівського РБК, а Гран-прі – народний аматорський фольклорний колектив «Оберіг» Смолянського будинку культури. Учасниками фестивалю «Поліське коло» стали колективи: народний аматорський хор Вихвостівського СБК Городнянського району, народний аматорський фольклорний ансамбль «Сіверяни» Чернігівського міського палацу культури, народний аматорський фольклорний колектив «Диво калинове» Красносільського СБК Борзнянського району, народний аматорський жіночий вокальний ансамбль української пісні «Калина» Щорського БК, народний аматорський хоровий колектив «Барви» Писківського СБК Чернігівського району, народний аматорський хоровий колектив «Полісся» Іванівського СБК Чернігівського району, народний аматорський хор «Діти війни» Палацу культури художньої творчості дітей, юнацтва та молоді м. Чернігова (Щербонос, 2014).

Набирають ходи й обласні фестивалі ім. Григорія Верьовки та Василя Полевика. Водночас хорові колективи Чернігівщини беруть участь у різноманітних всеукраїнських та міжнародних фестивалях-конкурсах, яких сьогодні уже чимало. Так, в 2007 році був заснований Всеукраїнський фестиваль-конкурс аматорської творчості «Пісенні візерунки» у місті Буча, курортному передмісті столиці. З 2010 року, спочатку в Алушті (АРК), а згодом у Кривому Розі Дніпропетровської області щорічно проводиться Всеукраїнський фестиваль-конкурс народної творчості «Червона калина», через горнило якого пройшли сотні вокально-хорових колективів з усіх куточків України. Свято народного хорового мистецтва «Дарничанка» скликає друзів» запровадив у 2014 році заслужений народний ансамбль пісні і танцю України «Дарничанка» Центру художньої та технічної творчості «Печерськ» м. Києва. У ньому взяли участь кращі народні хорові колективи з багатьох областей України, а також українські хори «Ватра» з Мінська (Білорусь) та «Коріння» з Вінніпегу (Канада). А найбільш значущою мистецькою імпрезою народного хорового мистецтва є, безперечно, Всеукраїнський фестиваль-конкурс колективів народного хорового співу імені Порфирія Демущого, що проводиться з 1995 року у столиці України раз на три роки (організатор Національна всеукраїнська музична спілка).

Участь у фестивалях та конкурсах є і стимулом для розвитку колективів, і водночас способом його популяризації.

Висновки

Аматорському хоровому мистецтву належить важлива роль у культурі другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Спів у хорі виступає чинником об'єднання людей зі спільними інтересами, можливістю концертувати, шляхом для осяг-

нення музичного мистецтва та здатністю долучитися до народного пісенного надбання. Розвиток аматорських хорів в українському просторі характеризується тим, що більшість з них виникають унаслідок двох хвиль, перша з яких припадає на середину ХХ століття, коли при клубах та палацах культури зароджуються вокальні колективи, друга ж пов'язана з незалежністю України, коли, окрім розвитку самих хорів, відбувається формування культурного життя. Участь у різноманітних фестивалях та конкурсах активізує інтерес широкого загалу до аматорського музикування та пісенної творчості.

Список бібліографічних посилань

- Асафьев, Б. (1980). *О хоровом искусстве*. Музыка.
- Гошовский, В. (1971). *У истоков народной музыки славян: Очерки по музыкальному славяноведению*. Советский композитор.
- Цюпа, Н. П. (2016). Народні хорві колективи в українському музичному просторі. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*, 22, 250-254.
- Щербонос, В. (2014, 26 серпня). *Знов поєднав таланти й долі фестиваль «Поліське коло»*. Чернігівський обласний центр народної творчості. <http://onmckim.com.ua/news/2014-08-26-1087>.

References

- Asafev, B. (1980). *O khorovom iskusstve [About choral art]*. Muzyka [in Russian].
- Goshovskii, V. (1971). *U istokov narodnoi muzyki slavian: Ocherki po muzykalnomu slavianovedeniiu [At the source of Slavic folk music: Essays on musical Slavic studies]*. Sovetskii kompozitor [in Russian].
- Shcherbonos, V. (2014, August 26). *Znov poiednav talanty y doli festyval "Poliske kolo" [The Poliske Kolo festival again connected talents and destinies]*. Chernihivskiyi oblasnyi tsentr narodnoi tvorchosti. <http://onmckim.com.ua/news/2014-08-26-1087> [in Ukrainian].
- Tsiupa, N. P. (2016). *Narodni khorovi kolektyvy v ukrainskomu muzychnomu prostori [Traditional choirs in ukrainian music space]*. *Ukrainian culture: past, modern and ways of development*, 22, 250-254 [in Ukrainian].

THE DEVELOPMENT OF AMATEUR CHORAL ART IN THE CONTEXT OF THE MUSICAL CULTURE OF UKRAINE IN THE SECOND HALF OF THE 20th AND BEGINNING OF THE 21st CENTURIES

Petro Andriichuk

*Associate Professor, Honored Worker of Ukraine Culture;
ORCID: 0000-0003-2411-446X; e-mail: andriychuk_petro@ukr.net
Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine*

Abstract

The article analyzes the specifics of the amateur choral art development from the second half of the XX century to the present in the context of Ukraine musical culture. It is emphasized that choirs are a form of revealing the creative potential of participants, act as a means of uniting people of different professions and ages by common interests, open opportunities to join the folk song heritage and participate in concert activities.

The purpose of this research is to highlight the specifics and main trends in the development of amateur choral art in the second half of the 20th – early 21st centuries in the context of Ukrainian musical culture. This involves addressing the typology of groups represented in the domestic space, highlighting the key aspects of their concert and performing activities and identifying certain patterns of functioning in large and small cities and villages.

The scientific novelty of the research lies in the determination of two socio-historical waves of influence on the development of Ukrainian folk choral art in the second half of the twentieth century, as well as the features of the folk choral groups functioning in large and small cities and in the countryside in Soviet times and in independent Ukraine. It also describes the factors that stimulate the preservation, transformation of organizational foundations and the growth of the creative level of amateur folk choral groups.

The research methodology is based on the use of historical, comparative, source study, axiological and cultural studies approaches and the methods that follow from them. In particular, the historical-chronological method was used to establish the stages of development and continuity in the creative activity of folk choral groups, the axiological method to determine its socio-cultural significance, the comparative method for comparative characteristics of the functioning conditions of amateur choirs, the source study and cultural approaches help to consider the phenomenon of folk choral amateurishness is versatile, in a wide context. In addition, information obtained from official and unofficial surveys conducted in folk choirs of the Chernihiv region is used.

Conclusions. The development of Ukrainian amateur choral art in the second half of the twentieth century was greatly influenced by two socio-historical waves. The first falls on the postwar period (1950-1960's) when a huge number of vocal and choral groups were created at village clubs, city and factory houses of culture. The second (the 1990s) is related to Ukraine's independence and the formation of completely new principles of the cultural and artistic life of civil liberties, the opportunity to participate in various festivals and competitions in Ukraine and abroad, and, as a result, rethinking the essence of amateur folk song, which is the basis of the repertoire of amateur choirs.

Keywords: amateur choirs; songs; festival; culture

РАЗВИТИЕ ЛЮБИТЕЛЬСКОГО ХОРОВОГО ИСКУССТВА В КОНТЕКСТЕ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ УКРАИНЫ ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ XX – НАЧАЛА XXI ВЕКА

Петр Андрийчук

доцент, заслуженный работник культуры Украины;

ORCID: 0000-0003-2411-446X; e-mail: andriychuk_petro@ukr.net

Киевский национальный университет культуры и искусств, Киев, Украина

Аннотация

В статье проанализирована специфика развития любительского хорового искусства второй половины XX века по настоящее время в контексте музыкальной культуры Украины. Отмечено, что хоровые коллективы являются формой раскрытия творческого потенциала участников, выступают как средство объединения людей разных профессий и возрастных категорий с общими интересами, открывают возможности приобщаться к народному песенному достоянию и участвовать в концертной деятельности.

Целью исследования является освещение специфики и основных тенденций развития любительского хорового искусства во второй половине XX – начале XXI века в контексте украинской музыкальной культуры. Это предполагает обращение к типологии коллективов, представленных в отечественном пространстве, выделение ключевых аспектов их концертно-исполнительской деятельности и выявления определенных закономерностей функционирования в больших и малых городах, селах.

Научная новизна исследования заключается в определении двух общественно-исторических волн влияния на развитие украинского народного хорового искусства во второй половине XX века, а также особенностей функционирования народных хоровых коллективов в больших и малых городах и в сельской местности в советское время и в независимой Украине. Также дается характеристика факторов, стимулирующих сохранение, трансформацию организационных основ и роста творческого уровня любительских народных хоровых коллективов.

Методология исследования основывается на использовании исторического, компаративного, источниковедческого, аксиологического и культурологического подходов и методов, которые из них вытекают. В частности, историко-хронологический метод использован для установления этапов развития и преемственности в творческой деятельности народных хоровых коллективов, аксиологический – для определения его социально-культурной значимости, компаративный – для сравнительных характеристик условий функционирования любительских хоров, источниковедческий и культурологический подходы помогают рассматривать явление народного хорового любительства разносторонне, в широком контексте. Кроме того, используется информация, полученная с официальных и неофициальных опросов, проведенных в народных хоровых коллективах Черниговской области.

Выводы. На развитие украинского любительского хорового искусства во второй половине XX века большое влияние оказали две общественно-исторические волны. Первая приходится на послевоенный период (1950-1960), когда при сельских клубах, городских и заводских домах культуры создавалось огромное количество вокально-

хоровых коллективов. Вторая (1990-е), связана с обретением Украиной независимости и формированием совершенно новых принципов культурно-художественной жизни – гражданских свобод, возможности участия в различных фестивалях и конкурсах в Украине и за её пределами, и, как результат, переосмысление сущности любительского народнопесенного творчества, которое является основой репертуара любительских хоровых коллективов.

Ключевые слова: любительские хоры; народные песни; фестиваль; культура

